

Certification Mark

Informace

Welfare hospodářských zvířat

Jak Vy můžete pomoci

- **Kupujte jen potraviny, které byly vyrobeny humánním způsobem.**
- **Vyhledávejte maso, vejce a mléčné výrobky nesoucí značku Freedom Food. To Vám dá jistotu, že zvířata poskytující tento výrobek byla humánním způsobem ustájena, ošetřována, transportována a poražena podle přísných pravidel pro welfare zvířat ustanovených a kontrolovaných RSPCA**
- **Pokud sdílíte obavy RSPCA o welfare hospodářských zvířat, napište prosím svému poslanci a také ministru zemědělství.**

Causeway, Horsham
West Sussex RH12 1HG
Telefon: 01403 264181
Internetová adresa: <http://www.rspca.org.uk>
Registrovaná dobročinná organizace
*Nedostáváme žádnou podporu
od vládních institucí*

Změna záležití na Vás

- 3 Potrava k zamyšlení**
- 5 Pět svobod**
- 6 Humánní chov zvířat - Vaše volba**
- 7 Welfare prasat**
- 9 Welfare drůbeže**
- 13 Welfare skotu**
- 18 Welfare ovcí**
- 20 Nové technologie, nová dilemata**
- 26 Welfare zvířat při transportu a porážce**

zadní strana obálky Jak Vy můžete pomoci

Od konce 2. světové války jsou zemědělci pod stále silnějším tlakem, aby uspokojili poptávku spotřebitelů po levných potravinách, a tedy aby neustále zvyšovali produktivitu chovů. Důsledkem tohoto procesu je, že welfare (*pohoda, kvalita života*) miliónů hospodářských zvířat je vážně narušen. Některé šlechtitelské programy usilující o to, aby zvířata rostla rychleji, do vyšší hmotnosti nebo aby jejich maso bylo libovější, už mají za následek, že se u zvířat běžně projevují bolestivé zdravotní poruchy. V mnohých systémech ustájení jsou zvířata natěsnána v krajně jednotvárném prostředí. Tyto systémy ustájení jsou diktovány potřebami člověka a neberou žádný ohled na welfare zvířat.

Přibližně 99% lidí ve Velké Británii jí potraviny živočišného původu: maso, vejce, mléko, sýry, a také používá výrobky z vedlejších produktů chovu, např. z kůže. Každý rok je v Británii poráženo 860 milionů zvířat pro lidskou potravu a v dohledné budoucnosti se úroveň využívání hospodářských zvířat nejspíš nezmění.

Proti stávající všeobecné poptávce po bohaté nabídce levných potravin a s tím spojenými problémy ve welfare hospodářských zvířat stojí snaha RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) zajistit těmto zvířatům patřičnou kvalitu života a jeho humánní ukončení.

RSPCA dosahuje změn k lepšímu díky pečlivě vyvážené kombinaci účinných kampaní zaměřených na vládu a na

RSPCA odmítá všechny formy zemědělství, které způsobují zvířatům nadměrnou zátěž nebo utrpení anebo které jim brání v přirozených projevech.

spotřebitele, vědeckých poznatků a spolupráce s chovateli a potravináři. To vše s cílem podpořit vývoj systémů chovu zaručujících vysokou úroveň welfare zvířat.

Spotřebitelé mají neobyčejnou moc prosadit rychlé změny. Tak například vývoj sprejů nepoškozujících ozónovou vrstvu anebo zavedení bezolovnatého benzínu se uskutečnily tak rychle právě díky tlaku spotřebitelů.

Toho si je RSPCA vědoma, a proto vyvinula svůj certifikační systém se značkou Freedom Food. Tato značka odlišuje vejce, maso a mléčné výrobky, které byly získány při dodržení vysokých nároků na welfare zvířat, a to podle standardů stanovených a monitorovaných RSPCA. Tyto standardy RSPCA vypracovala pro všechny druhy hospodářských zvířat a v britských obchodech je nyní úplná nabídka všech typů potravin se značkou Freedom Food. Každý, kdo si koupí potraviny s touto značkou, si může být jistý, že výrobek pochází ze zvířat, která byla odchována, ošetřována, převážena a nakonec poražena citlivým a humánním způsobem. Zavedení certifikačního systému Freedom Food v roce 1994 představuje důležitou změnu v chovu hospodářských zvířat, díky které jsou chovatelé s dobrým a odpovědným vztahem ke zvířatům přímo propojeni se spotřebiteli.

Certification Mark

Potraviny Freedom Food jsou někdy o trochu dražší, ale pokud to znamená, že hospodářská zvířata mají lepší život, měli bychom být určitě připraveni zaplatit něco málo navíc.

Pět svobod

RSPCA věří, že welfare hospodářských zvířat musí zohlednit pět základních "svobod". Těchto "Pět svobod" bylo vymezeno nezávislým poradním sborem britské vlády nazývaným Farm Animal Welfare Council (FAWC) a tvoří základ politiky RSPCA v oblasti welfare hospodářských zvířat.

Svoboda od hladu a žízně

nerušeným přístupem k čerstvé vodě a krmivu
zaručujícím plné zdraví a tělesnou zdatnost

Svoboda od nepohodlí

poskytnutím odpovídajícího prostředí včetně úkrytu
a pohodlného místa k odpočinku

Svoboda od bolesti, zranění a onemocnění

prevencí anebo rychlou diagnózou a léčením

Svoboda od strachu a stresu

zajištěním takového prostředí a zacházení, které
vylučují psychické strádání

Svoboda projevit přirozené chování

poskytnutím dostatečného prostoru, vhodného
prostředí a společnosti zvířat téhož druhu

Humánní chov zvířat

Vaše volba

Bohužel mnohé používané způsoby chovu neposkytují těchto pět základních svobod a způsobují miliónům zvířat utrpení. Čí je to chyba? Politiků? Zemědělců? Obchodníků? Anebo nás, spotřebitelů?

Ať už vina leží na komkoli, právě my spotřebitelé můžeme udělat nejvíc pro změnu k lepšímu. Budeme-li vždycky kupovat ty nejlevnější potraviny, aniž pomyslíme na to, jak byly asi vyprodukovány, vytváříme tlak na chovatele, aby v chovech šetřili bez ohledu na důsledky. A tam, kde politici nevytvořili dostatečnou zákonnou ochranu zvířat, jsme to zase my jako veřejnost, kdo to po nich může požadovat. Bez odpovídajících zákonů jsou zemědělci pečující odpovědně o svá zvířata v nevýhodě. Mohou být přinuceni k volbě buď přejít na intenzivnější metody chovu, nebo skončit s farmařením. Welfare hospodářských zvířat je proto ve Vašich rukou.

V supermarketu: welfare hospodářských zvířat je ve Vašich rukou

RSPCA PHOTOLIBRARY / TIM SAMBROOK

Welfare prasat

Všechna hospodářská zvířata byla vyšlechtěna z volně žijících předků. Domácí prasata jsou například potomky prasete divokého, a dokonce i po téměř 10 000 letech domestikace mají se svými divokými příbuznými společnou většinu instinktů a prvků chování. Jak venkovní tak vnitřní systémy ustájení mohou poskytnout prasatům dobré životní podmínky, ale některé způsoby chovu se neohlíží na potřeby prasat a zacházejí s nimi jako s produkčními jednotkami spíše než s vnímavými, chytrými a zvědavými tvory.

RSPCA PHOTOLIBRARY

Volnost pohybu: chov prasat s udělenou známkou Freedom Food

Klece pro prasnice

Ve Velké Británii je od roku 1999 vládní vyhláškou - kterou podporovala RSPCA - zakázáno chovat březí prasnice v klecích nebo ve vazném ustájení. Tyto systémy jsou však stále široce užívány v ostatních státech Evropy (dle nové evropské směrnice by měly být zakázány až od r. 2013 - pozn. překl.). Tyto úzké klece prasnicím znemožňují otočit se nebo popojít více než dva kroky dopředu či dozadu po celé čtyři měsíce březosti. Klece byly

Výzkum podporovaný RSPCA stál u zrodu vývoje způsobů ustájení, které nahrazují klece či vazné systémy a zajišťují vysokou úroveň welfare. RSPCA je však znepokojena skutečností, že klecové systémy jsou stále používány ve většině zemí EU a že vepřové maso z těchto chovů je nadále dováženo do Británie.

zavedeny kvůli snadné obsluze stájí a jako prevence bojů mezi prasnicemi, toho však bylo dosaženo za cenu drasticky narušeného welfare prasnic. Zvířata jsou v klecích vážně stresována a často se u nich rozvíjí bezduché opakování stereotypních pohybů.

Lepší domov do začátku

Tak jako u většiny zvířat i u prasat je porod obzvláště důležitým obdobím. Dříve, než může tento přirozený proces začít, je však většina prasnic umístěna do úzké porodní klece. Účelem tohoto zařízení je předejít tomu, aby prasnice zalehla některá ze svých novorozenech selat. Porodní klec tedy chrání selata, ale je správné omezit prasnici v pohybu v době, kdyby normálně velmi aktivně stavěla hnízdo pro své potomky?

RSPCA hledala odpověď na toto dilema tím, že finančně podporovala výzkum a vývoj alternativních způsobů ustájení pro období porodu, které by ochránily selata a zároveň poskytly prasnici více svobody. Ustájení, která prasnici v pohybu neomezují, jsou dnes již komerčně používána v Británii i v zahraničí, a jejich výsledky z hlediska ochrany selat jsou velmi povzbuzující.

Vaše volba

Mnozí chovatelé v Británii udělali významné kroky zlepšující welfare prasat. V posledních letech nastal výrazný příklon k vnitřním i venkovním způsobům ustájení s vysokou úrovní welfare prasat. Budete-li kupovat vepřové maso nebo šunku, podpořte tyto chovatele tím, že si vyberete jen výrobky z farem s ohleduplnými metodami chovu. Vyhledávejte výrobky označené značkou Freedom Food.

Alternativa ke standardní porodní kleci: finanční podpora výzkumu od RSPCA pomáhá vyvíjet chovatelské metody s vysokou úrovní welfare zvířat.

RSPCA PHOTOLIBRARY

Problémy welfare zvířat nejsou v žádném odvětví chovu tak vážné jako v drůbežářském průmyslu. Každým rokem jsou stovky miliónů slepic a kuřat odchovávány, transportovány a poráženy v podmínkách, které by byly nepřijatelné a protizákonné u jiných druhů hospodářských zvířat. Zlepšení welfare drůbeže je jedním z nejnaléhavějších úkolů stojících před RSPCA.

Nosnice

Devět z deseti mezi 300 milióny nosnic v Evropské unii je napěchováno v drátěných klecích zvaných "bateriové". Ve Velké Británii je jich tímto způsobem ustájeno 30 miliónů. Slepice v bateriových klecích nemohou za celý život plně roztáhnout či protřepat křídla nebo si pročistit peří. Svůj asi roční život stráví vestoje na nakloněné drátěné podlážce bez jakékoli podestýlky, tedy bez možnosti hrabat, klovat, popelit

RSPCA PHOTOLIBRARY / MARTIN POTTER

Bateriové klece: krajně nelidský způsob chovu.

se. Jejich prsty trpí chronickými poraněními, drápy jim přerůstají, krouť se a lámou. V klecích nejsou ani hřady na noční odpočinek ani oddělená hnízda, kde by mohly v klidu snést vejce. Podle současných evropských zákonů smí být až pět slepic, každá s rozpětím křídel okolo 80 cm, natěsnáno do klece měřící pouhých 50 x 50 cm. To znamená, že na každého ptáka připadá životní prostor velikosti jedné strany telefonního seznamu. Je to podobné, jako kdybychom tři lidi odsoudili k životu v jedné telefonní budce. Nucený nedostatek pohybu vede u nosnic k extrémní křehkosti dlouhých kostí, takže když jsou nosnice nakonec vyskladňovány a převáženy na porážku, až 30% z nich při tom utrpí těžké zlomeniny.

Jaké jsou alternativy?

Ve Velké Británii asi 20% vajec pochází od nosnic chovaných v ustájovacích systémech jako jsou voliérové chovy nebo chovy s venkovními výběhy. Nosnice v těchto systémech žijí v hejnech ve velkých halách. Vejce snázejí v hnízdních budkách rozmístěných v hale a mají k dispozici bidýlka, na kterých mohou v noci hřadovat. Většina těchto chovů také slepicím poskytuje podestýlku, ve které se mohou popelit. V chovech s výběhy mají navíc nosnice přístup k venkovnímu světu.

Alternativní systémy produkce vajec mohou nahradit bateriové klece.

Většina voliéroových systémů ve Velké Británii je provozována tak, že dosahují standardů Freedom Food. To dokládá, že vejce mohou být produkována ve shodě s vysokou úrovní welfare nosnic. Jak ve voliéroových chovech, tak v klecích ale přetrvávají potíže v podobě vzájemného vyklovávání peří a kanibalismu. V současné době se těmto problémům předchází odstraňováním špičky zobáku v mládí. Příčinám vyklovávání peří zatím plně nerozumíme.

System s venkovním výběhem dává svobodu projevit přirozené chování

RSPCA PHOTOLIBRARY

RSPCA finančně podporuje výzkum chování nosnic, který by mohl nalézt cesty, jak se vyhnout nutnosti krátit zobáky. Jako součást své soustavy Freedom Food vypracovala RSPCA také podrobné návody na ustájení a management voliéroových systémů pro nosnice s vysokou úrovní welfare.

15. června 1999 se ministři zemědělství EU dohodli na zákazu konvenčních bateriových klecí s účinností od 1. ledna 2012.

Po tomto datu budou povoleny jen obohacené klece a alternativní systémy.

RSPCA požaduje:

- **rozvojový program pro zavedení řádně fungujících alternativ.**
- **důsledné označování obalů vajec, aby bylo zřejmé, která pocházejí z bateriových klecí.**

Všimněte si označení ... Nikdy nekupujte vejce z bateriových chovů. Vejce označená jako "čerstvá selská vejce", "domácí vejce", "zlatá vejce" a podobně zakrývají skutečnost, že byla snesena nosnicemi v bateriových klecích. Kupujte jen ta zřetelně označená jako "vejce od slepic na podestýlce" nebo "vejce od slepic ve venkovním chovu", anebo vůbec nejlépe, kupujte vejce nesoucí značku Freedom Food.

Kuřata vykrmovaná na maso (kuřecí brojleři)

Kuře kdysi bývalo luxusním pokrmem, ale intenzivní produkční metody dosáhly toho, že kilogram kuřecího masa je nyní levnější než leckterá zelenina. Spotřeba kuřecího masa ve Velké Británii se za posledních 30 let zpětinasobila a dnes je ročně odchováno 750 miliónů kuřat. Kuře je vůbec nejpobulárnějším druhem masa, ale zatímco veřejnost si užívá levné potraviny, jsou to kuřata, která za ni platí vysokou cenu svým utrpením.

Brojlerová kuřata patří k odlišnému plemeni, než jsou nosnice chované na produkci vajec, a jsou většinou chována v halách s řízeným teplotním a světelným režimem.

Nejvážnějším problémem z hlediska welfare brojlerů jsou velmi časté patologické poruchy ve stavbě a funkci nohou vyvolané rychlým tempem růstu dnes chovaných plemen kuřat. Díky cílené selekci a využití krmiv s vysokým obsahem energie dnešní brojleři dorostou hmotnosti 2,3 kg během šesti týdnů - to je dvakrát rychleji než před 40 lety. Výzkum prokázal, že ve věku, kdy dosahují porážkové hmotnosti, už velká část brojlerů trpí poruchami chůze, a část těchto kuřat zcela jistě trpí chronickými bolestmi.

Někteří brojleři se stěžují, že mohou pohnout. Kromě bolesti trpí mnoho z těchto ptáků podvýživou a dehydratací, protože mají často potíže dostat se ke zdrojům vody a potravy. Stále narůstající úmrtnost kuřat na ascites (hromadění vody v břišní dutině způsobené srdeční nedostatečností) je také svázána s rychlým růstem. Hromadné úhyny způsobené tepelným stresem jsou dalším vážným problémem velkochovů brojlerů. Jsou způsobeny tak vysokou hustotou brojlerů v halách, že ventilační systémy nejsou schopny při horkém počasí větrání zvládnout.

Špatná kvalita podestýlky v halách pro brojleře způsobuje další narušení welfare. Mnoho kuřat přichází na jatka se záněty a vředy na kůži nohou nebo s puchýři na hrudi, způsobenými stáním nebo sezením na kontaminované podestýlce.

RSPCA PHOTOLIBRARY

Hala pro chov brojlerů: na některých farmách má mnoho kuřat potíže s chůzí ve věku, kdy se blíží porážkové hmotnosti

Vaše volba

Pokud Vám vadí způsob, jakým jsou brojleři chováni, kupujte jen kuřata odchovaná v příznivějších podmínkách, jako jsou kuřata prodávána se značkou Freedom Food. Některé supermarkety také prodávají kuřata tradičnějších plemen, která rostou pomaleji a jsou méně náchylná k poruchám nohou.

RSPCA požaduje naléhavé změny, které zastaví neobyčejně rozsáhlé utrpení zvířat v drůbežářském průmyslu. Současný stav je z hlediska četnosti a závažnosti patologických poruch nohou naprosto nepřijatelný a haly pro chov brojlerů jsou často osazovány příliš vysokou hustotou zvířat.

RSPCA PHOTOLIBRARY / D MUSCROFT

Skot je jedním z pilířů zemědělství v rozsáhlých oblastech celého světa. Poskytuje mléko, maso, kůži a v některých zemích také tažnou sílu a palivo, a tím podstatně přispívá k lidskému blahobytu. Trávicí soustava tohoto přežvýkavce rozšířila potravní základnu člověka svou schopností přeměnit nestavitelnou vláknitou potravu na bílkoviny určené k lidské spotřebě.

Ve Velké Británii je chov skotu na mléko a maso těsně propojen. Aby produkovala mléko, musí dojnice každý rok porodit tele, ale jenom asi každé čtvrté tele je potřeba jako náhrada za krávu vyřazenou z chovu. Většina ostatních telat je vykrmována na maso a porážena ve věku jednoho až tří let, určitá část jde na produkci bílého telecího masa a je porážena do šesti měsíců věku.

Jak zacházíme se zvířaty, které nám poskytují tak mnoho?

I když se chovům skotu vyhnuly nejhorší výstřelky intenzifikace, tlak na zvyšování produktivity i tak způsobil některé vážné problémy ve welfare skotu.

Dojnice

Obrázek mírumilovně se pasoucí dojnice zakrývá skutečnost, že právě dojené krávy musí mezi hospodářskými zvířaty pracovat snad nejtvrdějším způsobem. Dojnice musí unést dvojitou zátěž: produkci velkého množství mléka a zároveň růst dalšího telete v jejím těle. Aby normálně uživila sající tele, stačilo by jí vyprodukovat tři litry mléka denně, ale dojnice špičkových plemen dnes vyrábějí desetkrát více. Tak jako u jiných hospodářských zvířat tedy selektivní šlechtění na vyšší produktivitu spojené s lepšími vědomostmi o výživě a managementu nutném k zabezpečení této produktivity vedlo ke zvýšené zátěži, které jsou dnes dojnice vystaveny.

Dokonce i u tak tradičně výkonného plemene jako je holštýnsko-fríský skot se průměrná mléčná užitkovost za posledních 25 let zvýšila o 23%. Tvorba mléka je energeticky vysoce náročná a moderní dojnice spaluje energii tempem odpovídajícím běžci, který by uběhl maratónskou trať každý den. Nepříznivé důsledky tak intenzivní produkce se odrážejí ve zvyšujícím se výskytu chorob souvisejících s metabolismem jako jsou kulhání a mastitidy, tj. bolestivé záněty vemene. Mastitidou každoročně onemocní v průměru 26% dojnic a kulháním 17%. I když k oběma těmto chorobám mohou přispívat špatné ustájení a chyby v managementu, přesto je nepochybné, že vysoká mléčná produkce hraje také velmi důležitou roli.

Jiným dokladem nepříznivých důsledků vysoké mléčné produkce je skutečnost, že mnoho dojnic je vyřazeno ze stáda v poměrně mladém věku. Normálně by se dojnice mohly dožívat až dvacet let, ale dnes jsou v průměru vyřazovány po čtyřech i méně laktacích. Důvodem je buď nízká užitkovost nebo plodnost, anebo chronické zdravotní problémy. Mnozí veterináři a vědci uznávají, že produktivita dojnic byla vyhnána nad přijatelnou hranici, a jejich welfare je tím vážně narušen.

Program Freedom Food řízený RSPCA stanoví specifické požadavky na podmínky chovu dojnic s vysokou užitkovostí a bere přitom v úvahu jejich potřeby z hlediska výživy a ustájení.

Vysoká mléčná produkce vystavuje dojnice enormní metabolické zátěži.

RSPCA PHOTOLIBRARY

RSPCA se snaží tyto problémy řešit zavedením certifikovaných standardů welfare zvířat v rámci svého systému Freedom Food.

zdravotní plán, který takové standardy welfare obsahuje. Například pokud jde o kulhání, musí na každé farmě fungovat program péče o paznehty, který je připraven na základě specifických problémů s kulhavostí na dané farmě. Dále jsou také zkoumány a vyhodnocovány nové technologie, jako je automatické dojení robotem nebo určování pohlaví tříděním spermatu s cílem určit, jaký dopad mohou mít na welfare mléčného skotu.

BSE

Bovinní spongiformní encefalopatie (BSE) je smrtelné neurologické onemocnění skotu. Jeho poslední vlna začala v roce 1986, kdy byl zaznamenán první případ. Pravděpodobně propukla tím, že do krmiva pro skot byly přidávány zbytky těl ovcí a skotu. Do konce roku 1998 bylo prokázáno celkem 172 000 případů.

V březnu 1996 bylo ve Velké Británii rozhodnuto, že žádné produkty pocházející ze skotu staršího 30 měsíců nesmí vstoupit do potravinového řetězce člověka ani jím chovaných zvířat a že při nucených porážkách těchto zvířat budou chovatelům vypláceny kompenzace. V rámci tohoto opatření bylo poraženo kolem dvou milionů kusů dospělého skotu a s nimi velké množství býčků mladších než tři týdny. Výskyt BSE se od vrcholu v roce 1992 dramaticky snížil, což naznačuje, že se tuto chorobu podařilo ve Velké Británii úspěšně vymýtit.

RSPCA velmi záleží na tom, aby jakákoliv politika hromadných porážek byla založena na pevných vědeckých základech, a aby byla zaměřena výlučně na vymýcení této závažné choroby z populací skotu.

Zdravotním problémům jako je kulhání a mastitidy je v těchto standardech věnována zvláštní pozornost. Na farmách zapojených do programu Freedom Food musí být vypracován veterinární

Výroba bílého telecího masa

Telata jsou obvykle oddělena od matky první den po narození a zejména býčci čistě mléčných plemen jsou pak často využiti na výrobu bílého telecího masa. Tato produkce je jednou z nejkontroverznějších stránek evropského zemědělství.

Odchov telat v úzkých kotcích, který je stále ještě běžný v řadě evropských zemí, nenaplnuje žádnou z "pěti svobod". Telata jsou uvězněna až do konce života v individuálních úzkých kotcích omezujících pohyb do té míry, že se tele nemůže otočit, řádně se olizovat, ba ani pohodlně ulehnout. Jsou krmena tekutou mléčnou výživou s nízkým obsahem železa, aby se dosáhlo módně světlé barvy masa. Nedostatečné množství vlákniny brání normálnímu vývoji trávicí soustavy, telatům je většinou odepřen sociální kontakt a někdy jsou chována jen při tlumeném světle.

Po několika letech kampaní vedených RSPCA se ministři zemědělství EU dohodli na zákoně zakazujícím úzké kotce pro chov telat v Evropě. Žádné takové stáje nesmějí být nově stavěny a všechny stávající musí být odstraněny do konce roku 2006.

Úzké kotce pro odchov telat: zakázané ve Velké Británii, ale povolené v jiných zemích EU do konce roku 2006.

RSPCA PHOTOLIBRARY / KEVIN DEGENHARD

Díky tlaku RSPCA vstoupil ve Velké Británii v roce 1990 v platnost zákon zakazující používat úzké kotce pro telata.

16

Telata budou muset být chována ve skupinách, budou dostávat stanovenou dávku vlákniny a budou krmena tak, aby hemoglobin v jejich krvi dosahoval stanovené minimální hladiny. Individuální ustájení bude povoleno jen pro telata do osmi týdnů s tím, že musí mít dostatek prostoru k otočení.

Produkce telecího masa ve Velké Británii je už dnes založena na skupinovém ustájení v kotcích podestýlaných slámou a zákony zajišťují řádný obsah železa a vlákniny v potravě. Kampaně RSPCA vedly k tomu, že řada velkých prodejních řetězců prodává pouze telecí vyrobené ve Velké Británii. Telecí se značkou Freedom Food je nyní dostupné a pochází z telat chovaných v podmínkách s nejvyšší možnou úrovní welfare. Ale i tak Velká Británie dováží velké množství telecího z ciziny, hlavně pro potřeby restaurací a cateringu. Před vypuknutím krize s BSE Velká Británie vyvážela stovky tisíc telat - často mladších než dva týdny - určených na odchov právě v kotcích, které jsou v Británii zakázány. Bylo zcela nepřijatelné, že mladá telata byla převážena na dlouhé vzdálenosti do ciziny a tam byla zavírána do systému, který byl v Británii právě pro utrpení telat nelegální.

**Vaše volba
Kupujete-li telecí,
ujistěte se, že je
britského původu,
a dávejte přednost
telecímu se značkou
Freedom Food**

Produkční systémy s volným pohybem mohou telatům poskytnout dobrý welfare

RSPCA PHOTOLIBRARY / MARTI POTTER

17

Chov ovcí ve Velké Británii zůstává nejtradičnějším odvětvím v zemědělství. Jsou chována různá plemena ovcí schopná vyrovnat se s rozličným charakterem prostředí a podnebí v různých částech Velké Británie. V horských a mokřadních oblastech jsou například ovce šlechtěny na otužilost a samostatnost. Je-li třeba, musí přežít sněhové bouře a musí se uživit na chudých pastvinách. Horské ovce jsou také známé svými mateřskými kvalitami, ale očekává se od nich produkce jen jednoho jehněte ročně. Tyto ovce také hrají životně důležitou úlohu v udržování charakteru krajiny. Naproti tomu některá nížinná plemena ovcí jsou méně tolerantní ke špatnému počasí nebo chudé stravě, ale odchovávají více než jedno jehně za rok.

Chov ovcí často využívá několikaúrovňové systémy šlechtění tak, aby mohla být hodnotná jehňata produkována v dostatečném množství ve stádech, která nevyžadují mnoho práce ani vysoké finanční náklady. K tomu se využívá jednak křížení, jednak převádění stád mezi nížinnými a horskými pastvinami. Příjmy chovatelů ovcí pocházejí většinou z produkce jehňat, malý finanční příjem k tomu přidává stříž vlny.

Jsou v chovu ovcí problémy s welfare?

Stavy ovcí ve Velké Británii jsou vysoké, i když chovatelé byli v posledních letech pod zvlášť silným ekonomickým tlakem.

Metody chovu zůstávají spíše tradiční, ale mnoho ovčáků se dnes musí starat o mnohem větší stáda než dříve. To někdy vede k problémům ve welfare ovcí způsobeným špatným managementem.

Dotace na chov ovcí jsou zvlášť důležité k zachování hospodaření v odlehklých kopcovitých oblastech. Ale vyplácení podpor, které se dříve odvozovalo od produkce jehňat, se nyní změnilo na platbu přímo odvozenou od počtu chovaných ovcí, aniž se bere ohled na jejich welfare.

Záněty paznehtů

Záněť paznehtů (paznehtice, hniloba paznehtů) je bolestivá infekce a je hlavní příčinou kulhání ovcí. V některých stádech je kontrola těchto zánětů zanedbávána.

RSPCA financuje výzkum metod kontroly zánětů paznehtů a na jeho základě poskytuje soubor praktických instrukcí. Přesto není výjimkou najít ve stádě 10% a více ovcí s kulháním doprovázeným zjevnou bolestí a stresem. Je naléhavě potřeba přesvědčit všechny zainteresované (včetně některých veterinárních lékařů), že tyto záněty lze kontrolovat a že cílem musí být vymýcení této choroby.

RSPCA by si přála dospět k vývoji takových alternativních postupů (např. poléváním ovcí přípravky), které by byly méně stresující pro ovce a zároveň snáze a bezpečněji použitelné pro chovatele.

Koupele ovcí

Dezinfekční koupele ovcí jsou kontroverzní záležitostí, nejen kvůli nedávným zprávám o možných škodlivých účincích některých používaných přípravků na lidské zdraví, ale také protože se jedná o postup pro ovce značně stresující. Podle názoru RSPCA je ale tato procedura z hlediska zvířat nutná, protože předchází ještě těžším problémům než je stres spojený s těmito koupelemi.

Koupele jsou jediný plně účinný způsob kontroly ektoparazitů z nichž někteří, např. roztoči způsobující prašivinu a masožravé larvy much bzučilek, způsobují ovcím značné strádání. Od ukončení programu povinného užívání koupelí v roce 1992 se prašivina skutečně v Británii velmi rozšířila a v současnosti představuje vážný problém.

Svědívka

Svědívka (ovcí spongiformní encefalopatie) byla zjištěna u ovcí poprvé před dvěma sty lety. Onemocnění je charakterizováno změnami v mozkové tkáni a příznaky zahrnují svědivost kůže, ztrátu srsti, hubnutí, slabost a někdy záchvaty křečí. Je známo, že má genetický základ, neboť některé genetické linie jsou k ní náchylnější než jiné, a na zjišťování této náchylnosti u jednotlivých ovcí už existuje dostupný test. Vědci už také vyvinuli test umožňující zjistit preklinické stádium svědivky u živých ovcí, je však stále příliš pracné a zdlouhavé jej provádět u celých stád.

Podaří-li se takové testy zpřesnit a zjednodušit, stanou se důležitou pomůckou při vymýcení svědivky.

Nové technologie, nová dilemata

Lidé od počátku dějin měnili vlastnosti domácích a hospodářských zvířat konvenčními metodami šlechtění. Ty využívají základního biologického principu, podle kterého potomci dědí vlastnosti svých rodičů. Lidé obecně šlechtili zvířata k dosažení určitých "příznivých" vlastností, i když se to vždycky neshodovalo se zájmy zvířat samotných.

V posledních letech poskytl rozvoj vědy a technologie lidem možnost odpoutat se od konvenčních metod šlechtění. Nyní je možné měnit vlastnosti zvířat pomocí manipulace jejich genů, tj. genetickým inženýrstvím. Několik jedinců hospodářských zvířat, včetně ovcí a skotu, už bylo naklonováno z buněk dospělých zvířat. Jedním z prvních takových klonů byla ovce Dolly.

Genetické inženýrství

Genetické inženýrství je používáno nejen u zvířat, ale také u virů, bakterií a rostlin. Geny jedinců určitého druhu mohou být pozměněny anebo je genetický materiál přenašán mezi druhy. Je dokonce možné geny vyměňovat mezi rostlinami a zvířaty. Pokud je genetický materiál přenesen mezi druhy, vzniká transgenní organismus.

"Dolly", jehně naklonované z buňky dospělé ovce

RSPCA PHOTOLIBRARY

Genetické inženýrství musí být posouzeno z hlediska řady otázek týkajících se welfare zvířat, širších socioekonomických a náboženských aspektů a etických dilemat spojených s těmito manipulacemi.

Hospodářská zvířata ovlivněná genetickým inženýrstvím

Hospodářská zvířata se mohou stát objekty genetického inženýrství s cílem "vylepšit" produkci, tj. zvýšit rychlost růstu, zvýšit množství produkovaného mléka a změnit jeho složení, anebo ovlivnit vlastnosti, jako je podíl tělesného tuku.

RSPCA trvá na tom, že ať už je použita jakákoli metoda šlechtění, welfare zvířat musí zůstat na prvním místě.

Zvýšená produktivita

První pokusy o vytvoření rychle rostoucího prasete pomocí přidaného lidského genu pro růstový hormon, uskutečněné v USA, vedly ke vzniku těžce deformovaného zvířete. Tento účinek nikdo nepředvídal, a to ukazuje, že o potenciálních škodlivých účincích zvyšování produktivity zvířat téměř nic nevíme. Už konvenční metody šlechtění vyvolaly vážné potíže, jako jsou patologické poruchy nohou u kuřecích brojlerů. Pravděpodobnost, že genetické inženýrství bude mít škodlivé účinky, je neméně vysoká.

Jinými navrhovanými cíli genetického inženýrství jsou vyšší odolnost proti chorobám a zvýšená schopnost zvířat přizpůsobit se vysokým a nízkým teplotám. Z takového vývoje mohou mít zvířata prospěch, ale lze toho také využít k přizpůsobování zvířat naprosto špatným systémům chovu a tím poškozovat jejich welfare.

Výroba léčiv

Hospodářská zvířata jsou také pomocí genetického inženýrství pozměňována k výrobě produktů pro diagnózu a léčbu lidských chorob. Například ovce byly geneticky pozměněny, aby vylučovaly různá farmaka v mléce, mimo jiné lidskou bílkovinu podporující srážení krve (faktor IX) používanou při léčbě hemofilie anebo alfa-1 antitrypsin na léčbu rozedmy plic. Z hlediska welfare těchto zvířat nebyly zaznamenány žádné problémy. Jsou zdravá, vitální, je o ně dobře pečováno a vnějším vzhledem se ničím neliší od ostatních zvířat svého plemene. Je však důležité si uvědomit, že mnoho zvířat muselo být použito ve vědeckých pokusech, než bylo dosaženo tohoto výsledku. V současnosti jsou genetické manipulace uskutečňovány jen na univerzitách a ve výzkumných ústavech. RSPCA se obává, že další problémy ve welfare hospodářských zvířat se objeví, až bude použití geneticky manipulovaných zvířat uvolněno pro široké komerční využití.

RSPCA PHOTOLIBRARY

????????????????
????????????????
????????????????
????????????????

Produkty genetického inženýrství (např. z bakterií a virů) jsou také používány u zvířat, a to jako (a) geneticky modifikované vakcíny a léčiva určená k ochraně zdraví, (b) jako přípravky určené na zvýšení užitkovosti. V druhém případě může dojít k vážným problémům, jak lze ukázat na známém případě bovinního růstového hormonu - BST.

BST - hormon zvyšující produkci mléka u dojníc

Bovinní somatotropin (BST) je růstový hormon produkovaný přirozeně u krav ve velmi malém množství hypofýzou, malou žlázou nalézající se na spodině mozku. Genetickým inženýrstvím byly vytvořeny bakterie produkující syntetickou variantu tohoto hormonu, tzv. rekombinantní BST, která může při injekčním podávání zvýšit mléčnou produkci krav až o 15%. S velmi vysokou produkcí mléka jsou ale spojeny vážné problémy ve welfare zvířat. Rozsáhlý souhrn výsledků komerčních pokusů s BST ukázal, že jeho využití je spojeno s 15-45% nárůstem výskytu klinických mastitid. Problémem je i kulhání a bolest a otoky způsobované pravidelnými injekcemi hormonu jsou rovněž důvodem k obavám.

BST vyvolalo silný odpor u spotřebitelů, kteří nemají důvěru v použití jakéhokoli hormonu v produkci potravin. Proti BST se staví i Britský svaz chovatelů a podporuje moratorium na jeho používání z důvodů ohrožení welfare zvířat.

RSPCA bude pokračovat v odporu proti BST a PST (prasečímu somatotropinu) z důvodu rizik pro welfare zvířat. Jelikož se problémy objevily již při pečlivě kontrolovaném pokusném použití, určitě by byly ještě častější při komerčním využití.

Farmáři se dále obávají, že BST by mohlo odradit lidi od konzumace mléčných výrobků a rozhodně tedy nechtějí připustit jeho používání, aniž by potraviny vyrobené s jeho pomocí byly zřetelně označeny. BST je také kritizováno proto, že Evropa už má systém kvót omezující nadprodukcí mléka. Poslední věcí, kterou by potřebovala, je preparát nadprodukcí ještě zvyšující. Pokud by se BST

dostalo do komerčního užití, přispívalo by k bankrotu menších chovatelů.

V současnosti v Evropě platí všeobecné moratorium na BST, i když tento hormon je v prodeji v mnoha zemích včetně USA a smí být pokusně používán i v Evropě. Ekvivalent tohoto hormonu pro prasata (prasečí somatotropin, PST) se také vyrábí. Je injekčně podáván po dobu 35 dnů před dokončením výkrmu, aby se dosáhlo rychlého růstu svalů na úkor tuku. Ve Velké Británii jsou zatím chovatelé prasat proti používání PST.

Cesta vpřed

Genetické inženýrství je už dobře zavedená technologie, jejíž různé využití přináší jak prospěch, tak nevýhody pro lidi i zvířata. Při aplikaci u hospodářských zvířat je ale vážná obava, že jejich welfare bude narušen, pokud tato technologie a její použití nebude s největší pečlivostí řízeno a kontrolováno.

RSPCA je v zásadě proti genetickým manipulacím u zvířat, protože jim mohou způsobit velkou míru utrpení. RSPCA je přesvědčena, že využití genetického inženýrství ve všech jeho souvislostech, včetně etických aspektů, musí být mnohem důkladněji diskutováno.

RSPCA je přesvědčena, že:

- **je třeba odporovat takovému využití genetického inženýrství, které by mohlo záporně ovlivnit welfare zvířat**
- **měla by být vedena mnohem širší diskuse o etických důsledcích produkce potravin za pomoci geneticky upravených zvířat a rostlin**
- **techniky by měly být přísně vymezeny a kontrolovány. Veškerá legislativa související s využitím genetického inženýrství u zvířat by měla zahrnovat potřebu ochrany zvířat před utrpením a měla by být úzce spjata s ostatními zákony na ochranu zvířat.**
- **je životně důležité, aby každá aplikace genetického inženýrství používající zvířata byla kriticky vyhodnocena případ od případu, a to s ohledem jak na prospěch, který by měla přinést, tak na všechny krátkodobé i dlouhodobé důsledky pro zvířata.**

Welfare zvířat při přepravě a porážce

Na konci svého produkčního života jsou téměř všechna hospodářská zvířata převezena k porážce na jatka.

RSPCA je přesvědčena, že tato konečná cesta by měla být tak krátká a tak málo stresující, jak je to jen možné, a že zvířata by měla být porážena klidným a humánním způsobem.

Bohužel způsob, jakým jsou milióny hospodářských zvířat transportovány, manipulovány a poráženy, má daleko k uspokojivému stavu a RSPCA požaduje radikální změny.

Přeprava

Pro většinu hospodářských zvířat je převoz nová a stresující zkušenost. Hluk, neznámé pachy, cizí zvířata a pohyb vozidla, to vše může zvíře, které strávilo celý život na jedné farmě, vyděsit. Je proto nezbytné omezit délku převozu na minimum tím, že zvířata budou porážena blízko místa chovu.

RSPCA PHOTOLIBRARY

Přeprava na dlouhé vzdálenosti: naprosto zbytečný obchod

Po mnoha letech kampaní bylo v roce 1995 dosaženo celoevropské dohody o pravidlech přepravy zvířat. Maximální doba převozu byla stanovena na osm hodin, pokud zvířata nejsou převážena ve vozidle s lepším vybavením, kde je povolena podstatně delší cesta. RSPCA je vážně znepokojena tím, že povolená délka převozu je stále příliš dlouhá, že podmínky ve vozidlech nezabezpečují dostatečnou úroveň welfare a že dodržování těchto pravidel je v mnoha zemích zcela nedostatečné.

Jeden z nejzrůslehších problémů welfare hospodářských zvířat jsou zbytečné převozy zvířat na dlouhé vzdálenosti přes celou Evropu. Většina tohoto obchodu se týká zvířat určených k bezprostřední porážce. Díky rozdílným cenám zvířat v různých evropských zemích přinášejí tyto převozy nemalý zisk. Než krize BSE způsobila zákaz vývozu z Británie, tento lukrativní obchod vzrostl mezi roky 1990 a 1996 několikanásobně. Před krizí bylo do jatek ve Francii, Itálii, Španělsku a dokonce vzdáleném Řecku převáženo na dva milióny zvířat ročně, především ovcí. I dnes je do těchto míst exportováno mnoho britských ovcí.

RSPCA sledovala mnoho vozidel vezoucích živá zvířata a za několik let nashromáždila důkazy o rutinním opovrhování zákony o přepravě.

Dlouhé cesty bez krmení, odpočinku a vody jsou běžnou záležitostí. Zvířata se dostávají na místo určení potlučená, vyčerpaná a někdy už mrtvá, a to v důsledku obchodu, který by mohl být snadno nahrazen přepravou poražených těl.

Jak jsou zvířata porážena?

Proces porážky má dvě stádia: omráčení a vykrevnění. Podle zákona musí být zvíře okamžitě omráčeno (zbaveno vědomí) a musí v tomto stavu zůstat až do smrti. Při vykrevnění jsou otevřeny velké cévy v krku zvířete, aby byla zajištěna rychlá ztráta krve vedoucí ke smrti. Vykrevnění musí následovat bezprostředně po omráčení, aby se zvíře vůbec neprobralo k vědomí. Jedinou výjimkou z tohoto zákona je porážka zvířat určených pro některá náboženská společenství, kterým je dovoleno porážet zvířata podle svých náboženských předpisů.

Dvěma základními způsoby omračování jsou jateční pistole, kdy je do mozku zvířete vystřelen kovový projektil, a omračování elektrickým proudem vedeným mozkiem. Zaváděno je rovněž omračování plyny, které má určité potenciální výhody z hlediska welfare prasat a drůbeže, zvlášť pokud plynem dojde i k následnému usmrcení.

Jateční pistole se užívá u skotu a někdy u ovcí, elektrické omračování u prasat, ovcí a drůbeže. U ovcí a prasat elektrický proud probíhá mezi dvěma velkými elektrodami přiloženými k oběma stranám hlavy anebo na hlavu a hřbet. Porážka drůbeže je automatizována kvůli velkému počtu porážených zvířat. Ptáci jsou pouty zavěšováni za nohy hlavou dolů na přepravníkový pás. Jakmile se hlava ptáka dotkne vodní lázně s elektrickým napětím, proud proběhne hlavou a tělem ptáka.

Pokud je použit dostatečně silný proud, ptáci jsou usmrceni zástavou srdce. Jsou také vyvíjeny omračovací systémy používající plyn, které umožňují usmrcovat drůbež v přepravních kontejnerech, aniž by bylo nutné zavěšovat je zaživa na pouta přepravníku.

Kde jsou problémy?

Existují důkazy, že některá zvířata nejsou řádně omráčena a mohou nabýt vědomí dřív, než jsou vykrvena. Jateční pistole nejsou vždy přiloženy na správné místo, elektrický proud procházející mozkiem nemusí být dostatečně silný, anebo je interval mezi omráčením a vykrvením příliš dlouhý, a dovolí tak zvířeti probrat se z bezvědomí.

Porážka drůbeže: ve Velké Británii je ročně poráženo přes 800 miliónů kusů drůbeže.

RSPCA by chtěla zavést povinné školící kurzy pro všechny pracovníky jatek. Je zásadně důležité, aby všichni, kdo pracují na porážce zvířat, chápali důležitost správného zacházení se zvířaty a význam welfare zvířat, a aby byli vycvičení ve správném omračování a vykrvování zvířat.

Jaké změny jsou zapotřebí?

Porážení zvířat je zaměstnání vyžadující zručnost. Problémy jsou zvláště v drůbežářském průmyslu, kde mohou nastat případy použití příliš slabého elektrického proudu a nedostatečného proříznutí hrdla. Výzkum ukázal, že někteří ptáci nejsou poraženi správným způsobem a mohou být stále naživu, když se dostanou do dalšího stádia zpracování, tj. pařící nádrže. Průzkumy také prokázaly, že elektrické omračování ovcí a prasat může být někdy prováděno špatně. Je naléhavě zapotřebí zavést zákony, které by tyto problémy účinně vyřešily.

Náboženská porážka

Ve Velké Británii je židovské a muslimské komunitě povolena výjimka ze zákona požadujícího omráčení všech zvířat před porážkou. Oba způsoby usmrcení zvířat (zvané šekita a halal) používají proříznutí hrdla velmi ostrým nožem, obvykle bez předchozího omráčení.

RSPCA je přesvědčena, že všechny výrobky živočišného původu by měly být označeny tak, aby uváděly způsob chovu a porážky a aby se tak spotřebitelé mohli na základě této informace rozhodnout, co koupí.

V roce 1985 poradní orgán britské vlády Farm Animal Welfare Council (FAWC) uveřejnil zprávu o náboženské porážce a došel k závěru, že náboženské metody porážky bez předchozího omráčení přinášejí zvířeti stupeň utrpení a stresu, který nenastává při řádném omráčení zvířete. FAWC doporučil vládě, aby židovská a muslimská společenství byla požádána o revizi svých metod porážky tak, aby mohly být vyvinuty alternativy umožňující účinné omráčení.

RSPCA uznává, že náboženská víra a praxe mají být respektovány. Zároveň je přesvědčena, že je důležité zajistit porážku zvířat za co nejhumánnějších podmínek. RSPCA je na základě vědeckých poznatků proti porážce jakéhokoli zvířete určeného ke spotřebě, pokud nezahrnuje úplnou ztrátu citlivosti zvířete k bolesti a stresu až do okamžiku smrti.